

Summary. The article highlights the basic problems of staff competitiveness and its importance in enhancing the effectiveness of the enterprise. The analysis of existing approaches to determining the staff competitiveness has been conducted. The necessity of staff development as part of the mechanism of increasing the efficiency of the enterprise has been proved. The article deals with a number of factors that play a crucial role in shaping and improving the staff competitiveness. The basic measures for improving the staff competitiveness that have significant influence on the activity of the enterprise as a whole have been proposed.

Key words: staff, staff development, staff competitiveness, competitive advantages, effective activity of the enterprise.

УДК 336.148

Вацлавський О. І.

*аспірант кафедри фінансів імені С. І. Юрія
Тернопільського національного економічного університету*

Vatslavskyi O. I.

*Postgraduate Student at Department of Finance named after S. I. Yuriy
Ternopil National Economic University*

РОЛЬ ГРОМАДСЬКОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ В ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОНАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

THE ROLE OF PUBLIC FINANCIAL CONTROL IN THE FORMATION AND EXECUTION OF LOCAL BUDGETS

Анотація. У статті досліджено роль громадського фінансового контролю в процесі формування та виконання місцевих бюджетів. Окреслено основні проблеми, пов'язані із процесом формування та виконання місцевих бюджетів. Проведено аналіз відкритості та прозорості органів місцевого самоврядування у процесі формування та виконання місцевих бюджетів. Обґрунтовано необхідність громадського фінансового контролю в процесі формування та виконання місцевих бюджетів. Визначено шляхи покращення ефективності використання коштів місцевих бюджетів.

Ключові слова: громадський фінансовий контроль, кошти місцевих бюджетів, інформаційний запит, відкритість місцевих бюджетів, прозорість місцевих бюджетів.

Постановка проблеми. У відповідальних демократичних країнах світу надання послуг населенню з боку органів місцевої влади має потребувати якнайбільшої рентабельності, прозорості, підзвітності та відповідальності. Проте система державного управління України базується на застарілих радянських традиціях, коли посадові особи звітують не одержувачам послуг, а своїм керівникам, а також не про ефективні публічні результати, а про виконання наказів з верхів. Така ситуація є абсолютно неприйнятною в сьогоднішніх умовах і не дає змоги представникам місцевої влади працювати ефективно та високопродуктивно. Тому активна участь громадян у процесі прийняття важливих рішень змушуватиме місцеву владу відстоювати інтереси своїх територіальних громад. Таким чином, громадський фінансовий контроль необхідний для реалізації громадянами України своїх конституційних прав і свобод у здійсненні контролю за діяльністю органів державної влади, органів місцевого самоврядування та побудови сильної європейської держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У вітчизняній та закордонній літературі існує досить багато напрацювань щодо дослідження громадського фінансового контролю. Такі відомі науковці, як В.Д. Андреев, М.Т. Білуха, Б.С. Малиняк, О.П. Кириленко, В.В. Ханас, Б.Ф. Усач, у своїх роботах розкрили сутність громадського фінансового контролю як виду бюджетного контролю,

сформулювали цілі та завдання громадського контролю, окреслили його методи та прийоми. Водночас у сучасній вітчизняній науковій літературі недостатньо комплексних досліджень, які б ґрунтовно розкривали усі аспекти громадського фінансового контролю, чітко окреслювали його предмет, мету проведення, основні завдання, коло його суб'єктів та об'єктів, користувачів, проблеми функціонування та його позиціонування у загальній системі бюджетного контролю.

Метою статті є проведення аналізу діяльності громадського фінансового контролю на місцевому рівні.

Виклад основного матеріалу. Громадський фінансовий контроль є одним із видів бюджетного контролю, який здійснюється певною громадою, депутатами різних рівнів, представниками незалежних засобів масової інформації, профспілок, громадських організацій, різноманітних рухів, політичних партій з метою забезпечення прийняття ефективних управлінських рішень у сфері формування та використання фінансових ресурсів держави загалом та територіальних громад зокрема. Саме цей контроль потребує глибокого дослідження в епоху проведення сьогоднішніх реформ в Україні та її інтеграції в ЄС [1, с. 146].

За рахунок проведеної нещодавно децентралізації влади місцеві бюджети поповнилися новими власними джерелами доходів. Це дало змогу сформувати значний

потенціал збільшення фінансування системи охорони здоров'я, освіти, науки, спорту, культури, інвестиційної привабливості регіону тощо за рахунок додаткових надходжень місцевих бюджетів. Але, на превеликий жаль, на практиці в Тернопільській області та у всій країні на місцевому рівні відбувається зовсім інше: фінансування саме цих галузей в місцевих бюджетах обмежується лише коштами, одержаними за рахунок субвенцій та дотацій з державного бюджету. Виділяти фінансові ресурси з місцевого бюджету на розвиток важливих гуманітарних сфер місцева влада не бажає. Проте під час сьогоденної економічної кризи пріоритетами для фінансування місцеві органи влади обирають усілякі заходи із благоустрою, масово реконструюють бульвари, площі, тротуари, парки, будують фонтани, встановлюють різноманітні пам'ятники. Відбувається фінансування будівельної сфери, де виникає велика можливість для створення корупційних схем і наживи для власних кишень. Однією з причин цієї та подібних ситуацій є те, що місцеві громади здебільшого відсторонені від участі в обговоренні місцевих бюджетів та контролю за їх виконанням. Розподіл бюджетних надходжень не відповідає реальним потребам місцевих громад.

Тому виникає необхідність розв'язати цілу низку проблем, пов'язаних із формуванням та використанням коштів місцевих бюджетів Тернопільщини, головними із яких є такі: розподіл ресурсів місцевих бюджетів не відповідає потребам та інтересам громади; необізнаність управлінців щодо планування фінансових планів своєї громади; неефективне використання коштів місцевих бюджетів, що сприяє зловживанню в управлінні ресурсами бюджету та поширенню різноманітних видів лобізму на фоні ігнорування реальних потреб; бюджетний процес на місцевому рівні залишається надалі непрозорим та закритим, громада практично усунута від участі у бюджетному процесі.

Особливу увагу слід звернути на проблему закритості від населення формування місцевих бюджетів. Участь громадян у процесі прийняття важливих рішень змушуватиме місцеву владу відстоювати інтереси своїх територіальних громад.

Попри те, що українське законодавство передбачає процедури залучення громадян до участі у бюджетному процесі та доступу до інформації, на практиці це зовсім не так, бюджети на місцевому рівні досі залишаються непрозорими і невідкритими. Зміни, які місцеві ради вносять до бюджету впродовж року, переважно проходять без участі громадськості та експертів, також переважно ці зміни не публікуються на сайтах відповідних рад та у засобах масової інформації. На веб-сайтах органів місцевої влади немає суспільно важливої інформації про бюджет та зміни до нього, окрім поодиноких випадків відкритості, які сьогодні, на жаль, є більше винятками, ніж правилом. Особливе занепокоєння викликає відсутність у багатьох органів місцевого самоврядування веб-сторінок як таких. Слід звернути увагу на низький рівень обізнаності щодо своїх прав на доступ до інформації про місцеві бюджети навіть активних членів місцевих громад, депутатів місцевих рад і журналістів.

Згідно з даними творчого молодіжного об'єднання (ТМО) «Нівроку», яке функціонує на теренах Тернопільської області, вдалося з'ясувати реальний стан відкритості і прозорості органів місцевого самоврядування в процесі формування та виконання місцевих бюджетів.

Творчим молодіжним об'єднанням «Нівроку» було надіслано 71 інформаційний запит до Тернопільської обласної ради, Тернопільської обласної державної адміністрації, 17 районних державних адміністрацій, 18 міських рад, 17 селищних рад.

На 71 інформаційний запит отримано 53 відповіді, з них, що містили хоча б частково запитувану інформацію, – 33 відповіді, 20 відповідей були різного роду «відписками».

Проте на Тернопільщині є справжні оази вільного доступу до інформації про місцеві бюджети. Зразковий приклад відкритості щодо бюджетів продемонстрували Тернопільська обласна державна адміністрація та Тернопільська обласна рада. На надісланий запит про інформацію було отримано від обох установ відповіді в повному обсязі, на їхніх офіційних веб-порталах функціонують окремі розділи про бюджет, розміщені усі документи та інфографіка, яка в доступній формі для пересічного громадянина ілюструє бюджет та процеси, пов'язані із ним. Крім того, регулярно проводяться публічні звітування головних розпорядників коштів обласного бюджету Тернопільської області [2, с. 28].

Таблиця 1

Характер відповідей райдержадміністрацій і районних рад

Назва району	Райдержадміністрація	Районні ради
	Повнота відповідей за надісланим запитом	Повнота відповідей за надісланим запитом
Бережанський	відписка	повна
Борщівський	відписка	відписка
Бучацький	повна	відсутня
Гусятинський	відсутня	відписка
Заліщицький	повна	відписка
Збаразький	повна	повна
Зборівський	повна	повна
Козівський	відписка	відписка
Кременецький	неповна	відписка
Лановецький	відсутня	відписка
Монастирський	відписка	повна
Підволочиський	неповна	повна
Підгаєцький	відписка	повна
Теребовлянський	відписка	повна
Тернопільський	неповна	відписка
Чортківський	неповна	відписка
Шумський	повна	повна

Джерело: складено автором на основі джерел [2, с. 29–30]

Із 17 запитів до райдержадміністрацій відповіді одержано на 15 із них. Не можна не помітити значні проблеми щодо повноти відповідей на запити про надання інформації щодо бюджетного процесу. Так, із 15 відповідей лише 5 були більш-менш інформативними, 4 відповіді були неповними і 6 відповідей були відписками. Зовсім не було отримано запитувану інформацію від районних державних адміністрацій Бережанського, Борщівського, Гусятинського, Козівського, Лановецького, Монастирського, Підгаєцького, Теребовлянського районів (табл. 1). Із п'ятнадцяти отриманих відповідей десять є неповними або відписками. У цих відповідях переважно надано загальні посилання на те, що вся інформація, яка запитувалась про бюджет, опублікована в районних газетах (Козівська РДА, Кременецька РДА, Лановецька РДА, Монастирська РДА, Підволочиська РДА, Підгаєцька РДА, Теребовлянська РДА, Тернопільська РДА, Чортківська РДА) або розміщена на веб-сторінках. Під

час подальших перевірок наявності інформації у вказаних газетах чи на веб-сторінках часто неможливо знайти запитувану там інформацію (Козівська, Тернопільська та Теробовлянська РДА).

Значно гірший рівень відповідей міських та селищних рад. Так, на 18 запитів міським радам не надійшло зовсім відповідей від шести. Крім того, отримано три відписки, а Теробовлянська, Бережанська та «найбідніша» Тернопільська міські ради запропонували оплатити послуги з копіювання документів (табл. 2). Щодо оплати за виготовлення копій документів, то, згідно зі статтею 21 Закону України «Про доступ до публічної інформації», запитувач зобов'язаний відшкодувати фактичні витрати на копіювання та друк обсягом понад 10 аркушів. В цьому випадку запитувач повинні проінформувати про суму оплати та надати банківські реквізити, згідно з якими треба здійснити перерахунок коштів [3]. Цю норму виконала лише Теробовлянська міська рада.

Таким чином, відповідь надали лише 50% усіх міських рад, до того ж половина з них була неповною. Цікаво те, що жодне із міст обласного значення, а їх в Тернопільській області чотири, не надало повної відповіді. З них лише Кременецька міська рада надала змістовну, але неповну відповідь. Тернопільська та Чортківська міські ради обмежились відписками, а Бережанська не надіслала відповідь зовсім.

На направлені 17 запитів селищним радам Тернопільщини було отримано 10 відповідей, з них 4 є повними, 4 – неповними та 2 – відписками. Сім селищних рад (Скала-Подільська, Товстенська, Вишнівецька, Коропецька, Підволочиська, Заводська, Мельнице-Подільська) на інформаційний запит не відповіли. Тільки чотири селищні ради (Великобerezовецька, Залозецька, Золотопотіцька, Дружбівська) відповіли в повному обсязі на направлений до них інформаційний запит [2, с. 28].

Таким чином, відповіді надали лише 47% усіх опрацьованих селищних рад, до того ж половина з них була неповною.

Через специфіку інформації про бюджет, зокрема значні її обсяги, необхідність задоволення специфіч-

них потреб окремих осіб у інформації, оперативність висвітлення проблем бюджетного процесу тощо саме Інтернет є важливим засобом оприлюднення відомостей щодо місцевих бюджетів. Підтвердженням цього є також позитивна динаміка розширення частки осіб, які мають доступ до Інтернету. Так, згідно з даними дослідження, проведеного компанією “Factum Group Ukraine” чисельність інтернет-аудиторії в Україні без урахування Криму у 2015 р. зросла до 21,8 млн. унікальних користувачів, що становить майже половину населення України [4].

Однак, як показало дослідження ТМО «Нівроку» офіційних веб-сторінок міських та селищних рад, більшість з них взагалі не має офіційних сайтів. Із 18 міст Тернопільської області свої сторінки в мережі мають лише 8, причому 4 з них є веб-сторінками обласного центру та трьох міст обласного значення (Бережани, Кременець, Чортків). Приємною несподіванкою стали сторінки Тернопільської обласної адміністрації, а також Тернопільської обласної та міської рад. На цих сайтах функціонують окремі розділи про бюджет, розміщені усі документи та інфографіка, яка в доступній формі для пересічного громадянина ілюструє бюджет та процеси, пов'язані із ним. А от Чортків є другим за величиною містом після Тернополя в області, але на офіційному сайті міської ради будь-яка інформація, що пов'язана з бюджетом, відсутня. На сайті Бережанської міської ради сам бюджет є, але додатки та проекти відсутні. І хоча розміщені там документи містять бюджет і всю необхідну інформацію про нього, щоб пересічному громадянину знайти щось конкретне, потрібно володіти певними специфічними знаннями та витратити неймовірно багато часу [2, с. 39].

Щодо міст районного значення, то 10 із 14 міських рад своїх інтернет-сторінок не мають взагалі, а з чотирьох наявних сторінок Монастирської міської ради не поновлюється ще з 2011 р. Щоправда, на трьох наявних веб-сторінках міст Заліщики, Збараж і Теробовля були опубліковані міські бюджети за 2015 р. з додатками, проекти рішень, прийняті зміни до бюджету, звіти про їх виконання. Окремо хотілося би відзначити сайт Теробовлянської міської ради, на якому відображена повністю вся необхідна інформація про бюджет.

Таблиця 2

Характер відповідей міських і селищних рад

Міські ради	Повнота відповідей за надісланим запитом	Селищні ради	Повнота відповідей за надісланим запитом
Бережанська	відсутня	Великобerezовецька	повна
Борщівська	неповна	Великобiрківська	відписка
Бучацька	неповна	Вишнівецька	відсутня
Заліщицька	відсутня	Гримайлівська	неповна
Збараська	повна	Гусятинська	відписка
Зборівська	повна	Дружбівська	повна
Копичинецька	неповна	Залозецька	повна
Кременецька	неповна	Золотопотіцька	повна
Лановецька	відсутня	Козівська	неповна
Монастирська	відсутня	Козлівська	неповна
Підгаєцька	відписка	Коронецька	відсутня
Почаївська	повна	Мельнице-Подільська	відсутня
Скалатська	відсутня	Микулинецька	неповна
Теробовлянська	повна	Підволочиська	відсутня
Тернопільська	відписка	Скала-Подільська	відсутня
Хоростківська	відсутня	Товстенська	відсутня
Чортківська	відписка	Заводська	відсутня
Шумська	повна		

Джерело: складено автором на основі джерел [8, с. 29–31]

З усіх селищних рад лише Козівська, Дружбівська та Скала-Подільська мають інтернет-сайти, але будь-яка інформація про бюджет на них відсутня.

Дещо краща ситуація спостерігається під час дослідження наявності офіційних сайтів у районних рад. З 17 райрад Тернопільської області не мають своїх сторінок лише чотири: Монастирська, Підгаєцька, Підволочиська та Шумська. Щодо райдержадміністрацій, то жодна з них не має своєї власної сторінки, але на сайті Тернопільської обласної державної адміністрації для кожної РДА створено 17 окремих розділів, які практично замінюють офіційні сайти, але залишається питання про те, наскільки ці розділи є автономними від обласної державної адміністрації, хто ці сторінки обслуговує, чи мають можливість районні адміністрації наповнювати їх самостійно та на свій розсуд.

З огляду на вищезазначене простежується тенденція щодо непрозорості місцевих бюджетів, яка пояснюється недопуском громадськості до процесу формування та використання коштів місцевих бюджетів. Підставою для такого висновку є те, що надсилання запитів на отримання публічної інформації до органів влади, яке могло би частково вирішити проблему низької публічності бюджетного процесу, зазвичай не приводить до бажаного результату, оскільки в більшості випадків автори звернень не одержують відповіді, а серед отриманих є багато відписок.

Аналіз дослідження інтернет-сторінок державних адміністрацій і органів місцевого самоврядування Тернопільської області засвідчив, що на жодному з них немає можливості пошуку інформації про бюджет за допомогою ключового слова, в більшості з них інформація про бюджет знаходиться серед усієї маси інших нормативно-правових документів органу місцевої влади. Рішення не сортується за датами, а відображені лише реєстраційні номери, тому під час пошуку потрібно спочатку знайти номер сесії, а потім серед документів цієї сесії шукати документ, номер якого нам невідомий. Крім того, майже на всіх з наявних сайтів не представлено інформації про бюджет, викладеної у доступній для пересічних мешканців формі. Виняток щодо описаного в цьому абзаці становлять лише чотири сайти з усіх досліджених веб-сторінок, які належать Тернопільській обласній адміністрації та раді, Тернопільській та Тербовлянській міським радам.

Таким чином, дослідження офіційних сайтів органів влади дає змогу зробити висновок про те, що цей важливий засіб оприлюднення оперативної інформації сьогодні майже не використовується для інформування суспільства про бюджетний процес на місцевому рівні. Представлення інформації про бюджет на офіційних сайтах органів місцевої влади Тернопільської області носить несистемний і фрагментарний характер, а суспільно важлива інформація про формування та використання бюджетних коштів у більшості випадків відсутня.

Одним з найбільш доступних та ефективних засобів забезпечення відкритості бюджету, який не потребує затрат матеріальних ресурсів, є проведення заходів з публічних обговорень проектів бюджету та звітів про його виконання, наприклад, громадські чи бюджетні слухання, збори громади, публічні звіти керівників. У відповідях на надіслані запити органи місцевої влади часто пояснюють своє небажання проводити публічні звітування відсутністю норм законодавства які би зобов'язували їх це робити. Однак дослідження показало, що якщо є бажання, то знайдуться можливості і нормативно-правова база. На жаль, прикладів публічних обговорень та звітувань по бюджету в Тернопільській області дуже мало. Так, згідно з отриманими даними від органів місцевої влади в ході проведення дослідження з'ясовано, що із 17 районних бюджетів публічно обговорювались лише в трьох, а саме Зборівському, Монастирському та Підгаєцькому районах. Тому, на превеликий жаль, у більшості випадків громадські слухання з питань бюджету та публічні звіти про їх виконання не проводились.

Висновки. Проведене дослідження дало підстави зробити висновок, що прозорість місцевих бюджетів знаходиться на дуже низькому рівні. Це характерно для активного та пасивного доступу до інформації про місцеві бюджети як на районному, міському та селищному рівнях, так і на рівні новостворених об'єднаних територіальних громад. Це робить важливою інформацію, що стосується формування і використання місцевих бюджетів, практично недоступною для громадськості. Підставою для такого висновку є те, що у місцевих газетах і на сайтах розміщується обмаль інформації, яка переважно є однобокою і не характеризується значною суспільною важливістю. Надсилання ж запитів на отримання публічної інформації до органів влади, яке могло би частково вирішити проблему низької публічності бюджетного процесу, зазвичай не приводить до бажаного результату, оскільки в більшості випадків автори звернень не одержують відповіді взагалі, а серед відповідей більшу частину становлять відписки. Виявлена значна розбіжність між потребами населення в отриманні інформації та рівнем задоволення кількістю та якістю інформації про місцеві бюджети, розміщеної в місцевих ЗМІ та на офіційних інтернет-сторінках органів місцевої влади та місцевого самоврядування. Державним службовцям, на жаль, притаманна низька законодавча культура. Вони, з одного боку, не знають законодавства України, а з іншого боку, побоюються, що обізнаність громади може зашкодити їх діяльності.

Тому важливість громадського фінансового контролю сьогодні набуває надзвичайно великого значення. Рівень життя населення тепер залежить від активності кожного громадянина своєї територіальної громади.

Список використаних джерел:

1. Місцеві фінанси : [підручник] / [О.П. Кириленко, О.Р. Квасовський, А.В. Лучка, Б.С. Малиняк та ін.] ; за ред. О.П. Кириленко. – К. : Знання, 2008 – 677 с.
2. Аналітичний звіт за результатами проекту «Залучення громадян до формування та контролю за виконанням обласного бюджету Тернопільської області» / [Б.С. Малиняк, О.Д. Домбровський, В.В. Ханас]. – Тернопіль : Лібра Terra, 2015. – 96 с.
3. Про доступ до публічної інформації : Закон України від 13 січня 2011 р. № 2939-VI ; змінами і доповненнями станом на 9 квітня 2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2939-17>.
4. Open Budget Index 2015. Country Summary. Ukraine. – Washington : IBP, 2016 – 2 p.

Аннотация. В статье исследована роль общественного финансового контроля в процессе формирования и исполнения местных бюджетов. Очерчены основные проблемы, связанные с процессом формирования и исполнения местных бюджетов. Проведен анализ открытости и прозрачности органов местного самоуправления в процессе формирования и исполнения местных бюджетов. Обоснована необходимость общественного финансового контроля в процессе формирования и исполнения местных бюджетов. Определены пути повышения эффективности использования средств местных бюджетов.

Ключевые слова: общественный финансовый контроль, средства местных бюджетов, информационный запрос, открытость местных бюджетов, прозрачность местных бюджетов.

Summary. The paper studies the role of public financial control in the process of formation and execution of local budgets. The basic problems associated with the formation and execution of local budgets. An analysis of the openness and transparency of local government in the formation and execution of local budgets. The necessity of public financial control in the formation and execution of local budgets. The ways of improving the efficiency of local budgets.

Key words: public financial control, local budgets, information request, openness of local budgets, transparency of local budgets.

УДК 330.35.01

Вітренко А. О.

*кандидат економічних наук, доцент,
докторант кафедри економічної теорії, макро- і мікроекономіки
Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

Vitrenko A. O.

*Candidate of Economic Sciences,
Associate Professor of Economic Theory,
Macro- and Microeconomics Department
Taras Shevchenko National University of Kyiv*

ТРАНСФОРМАЦІЯ ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ В УМОВАХ ПОСТІНДУСТРІАЛІЗМУ ТА НЕОБХІДНІСТЬ ЗМІНИ ПАРАДИГМИ ТЕОРІЇ СЕРВІСНОЇ ЕКОНОМІКИ

ECONOMIC SYSTEM TRANSFORMATION IN TERMS OF POST-INDUSTRIALISM AND THE NEED FOR SERVICE ECONOMY THEORY A PARADIGM SHIFT

Аннотація. У статті автором розглянуті зміни сучасної економічної системи. Вказано на певні складності та перешкоди з боку класичних та неокласичних економічних теорій, які зосереджують свої дослідження на сфері матеріального виробництва. Автор стверджує, що вони не спроможні дати остаточні відповіді на питання створення цінності та вартості товару чи послуги в умовах постіндустріалізму. На основі дослідження економічних змін автор визначив та обґрунтував передумови парадигмальних трансформацій теорії сервісної економіки. Ці передумови можуть стати широким полем для подальших економічних досліджень питань суспільного добробуту та економічного зростання.

Ключові слова: економічний добробут, економічне зростання, сервісна економіка, потреба, трансформація.

Постановка проблеми. Як засвідчив аналіз сучасних наукових досліджень у сфері економічної науки, в останні роки відбулися фундаментальні зміни в економічній системі, зокрема в питаннях створення та формування національного добробуту та досягнення позитивних темпів економічного зростання. Історичний розвиток суспільного виробництва змінив основні тенденції інвестиційних процесів, нові машини, механізми та засоби праці перестають бути основним предметом вкладення вільного капіталу, а проміжні послуги стають одним з ключових факторів виробництва. Таким чином, зростають роль та значення детермінант пропозиції в усій економічній системі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Загально-теоретичні погляди автора статті в дослідженні визначе-

ної актуальної проблеми економічної теорії ґрунтуються на власних емпіричних дослідженнях, критичному аналізі та узагальненні результатів наукових доробок вітчизняних та іноземних вчених-економістів серед яких слід назвати таких, як В. Базилевич, А. Чухно, О. Жардіні, Ф. Найт, Й. Шумпетер.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. В сучасній економічній науці виникають певні складності та перешкоди з боку класичних та неокласичних економічних теорій, які все ж таки зосереджують свої дослідження на сфері матеріального виробництва та стверджують необхідність домінування цього виду економічної активності людини. Ці економічні теорії стають неспроможними дати остаточні відповіді на питання створення